Mirko Androić

KORACI U ŽIVOT

24965

MIRKO ANDROIĆ / KORACI U ŽIVOT

Mirko Androić

Koraci u život

●

Z A G R E B 1 9 4 4

TISKARA MATICE HRVATSKIH AKADEMIČARA - ZAGREB

Moji koraci...

Volio sam ih, a i sada ih volim. Bili su istina veoma mučni, težki, ali moralo se napried... Boriti se valjalo! Sladka je ta borba, iako kadkad izpada neizdrživa... Ta nisu uviek tako strašni i mučni. Nađe se i koji taj tračak sunca, mali, posve mali, ali neizrecivo topao... Pojavi se samo na čas na njihovu horizontu, pa namah i nestaje, no duša snažno upija tu njegovu toplinu, te je ljubomorno čuva i ljubi je poput do ušiju zaljubljenog mladića, nesretna i sretna u isto vrieme...

Sve što sam dao, što dajem i što ću dati, ako Bog da, zasluga je tih i takovih mojih smionih koraká u ono nešto prazno, čemu tęk život daje sadržinu i podržku neprestano iz časa u čas...

Iznosim ih onakove, kakovi su mi i bili, a iznosim ih prvo stoga, da im se javno pred svima zahvalim, a drugo, da i svima onima, koji će ih čitajući upoznati, dozovem u pamet i stavim na srce »n j i h o v e k o r a k e u ž i v o t«, kojih se sigurno rado sjećaju i vole ih, jer su njihovi.

Nadam se, pače vjerujem, da će ih se uzeti kao nešto životno, jer to i jesu, pa da će naići na ono poštovanje, koje im se kao takovima pridaje...

M. ANDROIĆ

Svome mlađem bratiću...

(U poklonjenoj knjizi »Mladost-ludost« nakon maturiranja.)

Mladost-ludost, kaže se...

Jest, ali naša mladost, nije bila ludost, možda nažalost, a možda na sreću. Tek ako smo imali nekakvo djetinjstvo, a i ono je bilo svedeno na najkraće vrieme. Mogli smo imati i jedno i drugo, istina, no kao da je Život od nas mnogo više tražio nego od ostalih. Nije nam dopuštao ono djetinje bezvlađe i veselje u onoj dobi, a još manje u kasnijoj, mladenačke ludosti. Sam znaš, da od svoje pučke škole nisam mogao zbog tadanjeg stanja u zemlji biti kod kuće. Otac mi je uviek morao biti u nekom takovom mjestu, gdje nije bilo gimnazije. Bila su to težka vremena, ali vjerujem, da su baš ona učinila svoje, da smo danas na ovoj stazi, našoj, punoj Života, koji nam u isti mah pruža i djetinje veselje i ludu mladost i muževnost, a kadikad i mirnu i sretnu starost, iako u dvadesetoj godini... Sve to živim u isto vrieme, a zbog toga sam i sretan i nesretan u isto vrieme.

Ona sobica u kojoj smo nas troje, Ti, Vlado i ja, primili svježu i snažnu spoznaju života, u kojoj smo srkali lakomo iz bezdana žive vode životne podrhtaje duša velikana, piće, koje ne gasi žeđ, već je postostručava, u kojoj smo se zajedno smijali, plakali i voljeli, ta je meni najdraža i najveća prijateljica, koju sam dosada mogao pronaći, a naši veliki prijatelji negdje su nam se veselili šapćući: To su naši sljedbenici. Želimo im sve ono, što su i nama željeli za života, a da bi postali isti kao i mi, da bi nas domašili, ako ne i premašili...

O, koliko su samo bile sladke te naše patnje...! Gotovo ih i nismo osjećali, jer su bile tako velike, tako težke, da su postale neznatne i lake. Male svagdanje patnje teže čovjek podnese od onih velikih, može se gotovo mirno reći.

Sjećam se još kao danas, posve svježe, onih časova, kad smo znali već u krevetu započeti razgovarati s našim velikanima i najboljim prijateljima. Ti poluglasno mrmljajući neke latinske stihove, a ja možda grčke, dok je Vlado svojim lakim disanjem odavao svoju prisutnost. On je uviek govorio, da se mora dobro izspavati, jer da je tek onda sposoban za učenje... To je i doslovce provodio u djelo... Mi smo se već štošta porazgovorili sa svojim prijateljima, dok je on ustao nešto namršten, a gotovo smo i bili završili svoje dnevne razgovore s njima, kad ih je on započinjao... Radili smo istina mnogo. Znali smo, da nije mnogo, ono najviše što se može, ali ipak vjerujemo, da su naši prijatelji bili zadovoljni s nama, i da su i njima bili isto kao i nama dragi svi oni časovi, koje smo provodili u zajedničkom razgovoru i podpunom razumievanju njihovog živovanja. Vjerujemo, da su se i mnogo

radovali onim najboljim ocjenama, koje smo dobivali u školi posve zasluženo, a znamo, da su se još više radovali našoj spoznaji Života Pravoga, onakvoga, kakovog su i oni spoznavali, kakav su sami živjeli, za koji su i vlastiti davali...

Danas nakon ovog prevaljenog puta, ovako sa svjedočbom, u kojoj se nalaze najbolje ocjene i oprost od polaganja izpita zrelosti, osjećam se nekako sam, nekako kao da ćemo se naskoro dieliti, kao da već sada stupamo u posve samostalan život, kao da će sada život od nas najviše tražiti, mnogo više nego što je od dosadanjih pokoljenja. Ipak se ne bojim... Žao mi je tek, što ću se s Vama morati razstati, što se dielim od drage nam sobice krcate stvarima, našim zajedničkim živovanjem, te zajedničkim smiehom, plaćem i voljenjem...

Jedina utjeha u tome su mi naši velikani, naši dobri prijatelji, koji će nas i nadalje pratiti, učiti i pokazivati nam put, koji smo započeli u našoj onoj sobici, koja nam je draža od carskih dvora, jer smo u njoj prebivali s carevima careva, koji su nas učili sliediti ih na njihovoj mučnoj stazi, koja nas vodi ka spoznaji Velikog i Pravog Života, ka spoznaji borbe za Dobro i Liepo, ka spoznaji Boga, ka spoznaji Vječnosti...

Tvoj Mirko

Pjesnikova izpovied

Pjesnikom me zovu. I jesam taj.

Živim za druge, poput Krista, živim životom sviju, a za sve...

Hranim se srcem i dušom svojom, jeđem živote stotina i stotina, jurim u smrt s očajnikom, rađam se zajedno s djetetom, u isto vrieme sam majka koja ga rađa, otac sam, djed i baka i čitava okolina. Živim s onim dobrim kućnim čuvarom, koji svojim lajanjem pokazuje radost i ljubav spram novog, mladog i malog stanovnika starog doma. Živim u uspomeni pradjedova, s kućnim pragom, s ognjištem. Pratim ih sve naveče na lieganje, ujutro se ustajem s njima, u podne blagujem. Svi su oni »ja«, a ja sam »oni« i »svaki od njih«... Plačem, veselim se, dušu gnječim od muka, koje mi stvara to i takovo rađanje novih života.

Vlastito srce i vlastitu dušu pretvaram u tuđu. »Ja« prestajem biti »ja« i postajem »Marko, Ivana, Marija, Petar.«

Oh, koliko je samo težko to mnogostruko rađanje starih i mladih, hrabrih i bojažljivih, mekušaca i otvrdnulih, bolestnih i zdravih, dobrih i zlih, sretnih i nesretnih, koliko to napinje dušu, koliko to gnječi i razteže tielo!

Koliko samo sreće i nesreće, straha i snage prolazi u tim časovima mojim žilama.

Sve, štogod mi dođe, sve primam, svime se hranim. Sve to kuha u meni. Koliko je tu otro-

va, smrtonosnih pače, ali se ne bojim smrti, jer ja moram umrieti, a da nikne novi život. Sve, sve gine, a da uzmognu drugi živjeti...!

Uništavam se, i tako rađam druge...

Svako biće, svaka stvar, svako djelo, nadošlo je tek po stostrukom, tisućustrukom i desethiljadastrukom ubivstvu svoga »ja«, a radi stvaranja tog bića, te stvari, tog djela.

Jest, vječno umirem, a da baš po tom mogu vječno živjeti...

Čim sam više puta uzmogao ubiti taj svoj »ja«, tim sam više djece uzmogao stvoriti. Ona su drugi »ja«. Taj drugi »ja« uobće ne pozna onaj moj prvi, a moj »ja« tek ponovnim uživljavanjem i zalaženjem u taj drugi »ja» spoznaje ga poput drugih. Možda tek malo bolje od drugih... No, ne mogu tu moju djecu ostaviti takovu. Treba ih rediti, čistiti, odgajati... Da, da... I oni imaju svoje blagdane, svoje nedjelje. I oni imaju mnogo Božića, a Uskrsa još više... To su opet dani mojih sladkih muka, dani umiranja za druge. Makar biedan, makar nesretan, makar u hladnoći, neimaštini i nerazumievanju provodio dane, makar proganjan, zapostavljan, zabacivan, makar me se svi odrekli, ja ću ubijati taj svoj »ja«, a da bih mogao živjeti za druge...

Vječno umirati, vječno živjeti za druge, ne pitajući zašto, to je moj život...

To je put ovjekovječivanja...
To je put vječnosti...
Po njem vječnost govori...

Dalje, napried, sve do onog klizkog mjesta

Došao je na sviet... Koliko je bio samo malen..! Sve je bilo za njega jedan veliki upitnik.. Za nas je on bio upitnik...!

*

Što je to? Dosad mi je bilo nekako lako... Išao sam po livadi... Sve je bilo ravno...

Kud ćeš mali, upita ga, jedna breza...?

— Ta evo, tu unutra...

— Joj meni...! Ta jesi li poludio...?! Ti tako malen, tako neizkusan, pa tu unutra...?! Pa zar baš moraš...?

— Ah, draga moja...

— Breza...!

— ... moja brezo, moram... Takva je odredba...

— E pa onda ti želim sretan put...

— Hvala, reče i zađe on malen, neizkusan po prvi put u šumu... Bila je prilično gusta.. Već na početku je bila neka živica... Ograđivala je tu šumu...

— Ao, i potekla je iz ruke krvca... Uboo se je na toj živici... Bio je tu jedan trn... Razljutio se, što nije mogao brzo odmaknuti

guste grančice te ograde, te se je uboo... Prebrzo je htio...!

— Žuri se polako, govorio mu je neki glas.

— Što? Kako je samo to divno!... A ovdje malo podalje...? O, tu je još ljepše! Kako si ti mala ptičice krasna...! A tvoj glas! Plakao bih od veselja i radosti...!

Suze su mu potekle...

Ta, on bi htio tu ostati... Tu je raj, sreća, neizmjerna sreća...! Sve pjeva u slavu Stvorca...! Sjeo je i zaspao...

— Ustaj... Hora je...! Kreće se dalje..!

— Što...?! Zar već...?! Bilo je tu tako liepo... Ovdje vječito ostati, bila je njegova želja...!

— Dalje...!

— Da, da, dalje... Znam, moram dalje... I pošao je...

— Dalje...! Napried...!

— Ah! Sve je ta šuma gušća i gušća... Težko se kretati... Kud ću sad...?! Čuj, ti, kud ću sad...?!

— Traži, bio mu je odgovor na taj njegov gotovo očajan upit...

Našao se u strašno gustoj šumi... Ne, ne. Nije to već bila šuma... Bio je to neki visoki zid... Drvo je stajalo do drva...

— Napried...! Nema počinka... Napried! Stajati se ne može...!

Počeo se penjati... Došao je do polovice jednog hrasta, koji je bio veoma prikladan za penjanje...

— Jao...!... i zaustavi se gotovo kod posljedne grane tog gorostasa... Bio se gore nespretno uhvatio i usliedio je ovaj po život opasni pad... Evo, jedva se je uspio zaustaviti...

— Dalje...! Napried...!

— Ma čekaj malo. Samo malo pričekaj, dok se odmorim... Ta vidiš, da sam pao...

— Dalje, napried, zapoviedao je glas, neumoljivi glas... Kod nas nema stajanja. Mora se kretati...

— Dobro. Znam, da moram... Evo već idem...

Ponovno je pošao na put... Ponovno se je penjao... Morao je ponovno istim putem, kojim je već išao... Bio je oprezniji... Još se je koji taj put malo pomaknuo, no ovakav pad ovaj put nije doživio... Neprestano je čuo: Dalje..., napried... Kod nas nema zaustavljanja... Pomakneš li se, ideš natrag... Ali tu ne možeš ostati... Ili natrag ili napried... To ti kod nas samo postoji... Upamti to dobro... Napried ili natrag...!

Ipak je sretno prošao ovu prvu zapreku... Bio je neizkusan, malen... Iako takov, morao je ići... Dalje...! Napried...! Ili napried ili natrag. Samo to kod nas postoji...

Kad se je spustio s najvećim oprezom, tek sad je opazio gdje je...

— O, zar opet...?! Zar opet nešto strašno...?!

— Dalje...! Napried..., odgovorio mu je onaj glas na ovo njegovo...!

— Zar uviek samo taj dalje i napried...? Zar nemaš drugih rieči za mene...?

— Dalje, napried, zavikao je taj glas! Bio je tako hipnotičan, da je ovaj odmah pošao...

— Što...?! Pa kako ću ja...?! Ta ja ne znam plivati... Kako ću se kretati...?

Zaplače...

— Dalje...! Napried..., zagrmi onaj glas takovom jačinom, da se je počela ta silna gadna i zamazana vodena masa ljuljati... Valovi su se digli... Vodene životinje, one velike dapače, bile su bacane poput orahove ljuske...

Izrađivao je čamac... Iza što je svršio, htio je malo odpočinuti...

— Dalje...!

Samo što je legao i zatvorio oči, digne ga, kao da je uboden, silan taj zapoviedajući glas. Ustao je...! Dovuče težkom mukom splav do vode, stavi je unutra i započne se kretati... Koliko je pošao napried, toliko je opet bio povučen nazad... Silna vodena masa strašno se uzbibala od onog gromkog glasa »napried, dalje«... Što je bio taj jadni maleni crvić s tom svojom spravom prema toj tisuće i tisuće puta većoj masi...! Običnо makovo zrno, koje je svaki čas moglo nestati, zauviek nestati...

— Joj...! Propad... i nije izgovorio do kraja... Našao se na jednom valu, koji je bio mnogo mnogo viši od njegove splavi... Mislio je, da će propasti, no tad ga je onaj glas uhvatio i odmah zatim zavikao: »Napried..., dalje!« Došao je do kopna... Obala je bila visoka... Udarao je čas o obalu, a čas zatim je bio veoma daleko od nje...

Smirila se je vodena masa... Došao je do obale... Bila je strma... Uobće nije ni vidio kopna... Mnogo je puta padao u vodu, dok se napokon nije uspio popeti... Odmah je pokleknuo i bacio pogled Gore, te se zahvalio Onome, koji ga je uzčuvao... Sad je tek počeo, idući napried, promatrati kraj... Sva se je površina blistala... Bila je pokrivena kristalima...

— Gle, tu su neka kola... Kako su liepa..! Ovdje su još ljepša...! Sad dolaze zlatna...!

— Popni se na njih...! Zaslužio si ih... Malo ćeš se odvesti...

— Hvala ti, najljepša ti hvala... Istina, umoran sam...

— Znam... Dalje...! Napried...!

I konji pojure... Bio je sav omamljen...

— Što?! Zar idem pješice...?! Ta vozio sam se...!

— Da, ti sad opet ideš pješice... Odmorio si se malo... Napried moraš... Sad se opet muči sam...!

— Hvala ti i na onome...

Korak za korakom... Korak za korakom.. Najljepša je nagrada, što ju je uobće mogao zadobiti... Okružuje ga sama sreća, sama krasota... Zaustavio se...

— Dalje...! Napried...

— Idem već... Pošao je... Najednom dođe do jedne šume... Mučno je bilo... Sad se penje po strmom brdu... Dolazi do samoga vječitog sniega i leda... Velika je to visina... Svaki čas pada...

— Dalje...! Napried... Neprestano viče onaj glas...

Sad je na vrhuncu... Pred njim je sve maglovito... Iza sebe vidi svoju muku, svoju sreću... Najbolje zna sadašnji čas... Zalazi u maglu... Tlo je nesigurno... Sve to je za njega samo ono, što sliedi... A što je...? Samo ono je što sliedi...! On zna da nešto jest..

Već je podosta odmakao u dobi... Stekao je dosta izkustva... Zar sad miruje...?

— Napried..., dalje..., to su rieči, koje ga i sad prate...! On kreće, on ide, on zna što je bilo, zna dobro uviek što jest, a ono, što će biti, zastrto je... Mnogo je već prošao... Prošlost je velika...

— Čuj, ti glasu, molim te, čuj i daj mi malo, samo malo mi daj vremena da odpočinem... Ta ti najbolje znaš, koliko sam se mučio... Uviek sam samo čuo: dalje..., napried..., dalje..., napried..., a ja sam išao, samo sam išao, te sam sad već toliko slab..., izmučen... Čuj, u m o r a n s a m!

— Dalje...! Napried...!

— Idem već... Znao sam, da ću te rieči čuti... Idem..., idem..., idem...! Da, ja idem..., ja se krećem..., dalje... napried...

I išao je... Bilo je tu jedno veoma klizko mjesto... Pokliznuo se je... i pao je duboko. Dugo je padao... Nestalo ga je...

Da, nestao je on, putnik, koji je bio i planinar i brodar i sve štogod možeš zamisliti... Nestao je on izletnik... Ne znam kuda... Samo je nestao...! Nisam ga više vidio!!!

Vječno tamo pjevaju ptičice, kažu, vječna je ljepota tamo... Vječno da je tamo blaženstvo, jer tamo je Onaj, koji je Vječan...

*

Bio se po prvi puta naboo na onaj trn kod živice... Išao je brzo... Ne žuri se toliko, mali... Ne žuri se toliko neizkusni... Previše bi ti bio izranjen, da se toliko žuriš, da si toliko nasrtljiv, kao što si sada... I on je išao sve polaganije... Išao je najposlie tek toliko, da je izpunio značenje rieči »ići«... Ali, on je to morao... Dalje...! Napried...! Nije li to neprestano čuo?! Jest, to su bile rieči, to je bio njegov popratni marš...

— Dalje! Napried! — bila je njegova popratna glasba i prije samoga onog klizkog mjesta.

*

Čovječe...!!!
I ti sigurno slušaš te rieči...
— Dalje...! Napried...!

*

— D a l j e...! N a p r i e d...! Sve do onog klizkog mjesta...!

Ona i on

Išla je ulicom... liepa..., mlada... Vjerujem u ono, što sam mislio o njoj...

Ženo, znadeš li ti, koliko si visoko počašćena, koliko do tebe drži sve što je dobro na tome svietu...?! Ako samo znaš, da si određena, da nosiš u utrobi svojoj plod ljubavi svoje i muža svog, po Božjoj volji, ako samo znaš, da je taj plod čovjek, tvoj nasljednik, onda sigurno znaš, koliko si cienjena od svega dobrog... Najuzvišenija je tvoja zadaća, jer ti si u najviše slučajeva ona, koja daješ smjer ljudstvu...

Pogledaj se u ogledalo života, pogledaj se dobro, i reci mi..., reci sama sebi, kakova moraš biti... Zakuni se, da ćeš biti žena u pravom smislu rieči, da ćeš biti majka po zapoviedi Božjoj i po nagonu svoga ja. Ne vrludaj..., ne krivudaj, ne izmotavaj se, ne izvraćaj, ne laži sama sebi, ne pretvaraj se, već budi žena..., budi majka, jer to ti je dužnost...

Da, vidio sam je. Bila je liepa djevojka... Bila je divna ruža... Mnogi i mnogi se je otimao za njom..., bila je u velikoj opasnosti..., no ona, ŽENA je pobiedila...

Izpravna, vitka poput jele, divna je stajala ponosnog držanja i puna ženske časti u ovoj suznoj dolini, gdje imade toliko zla, toliko grabežljivih vukova, željnih krvi..., a što je još

kudikamo najstrašnije, baš njene, nevine, svježe, mladenačke krvi... Ali, ona je bila ipak »ONA«..., ipak je bila »ČESTITA ŽENA«... Znala je što joj je dužnost. Znala je da je žena, no znala je, da mora biti čestita, jer će samo tako biti ona »ONA«, jer će samo tako izpuniti svoju svetu dužnost među vucima crvenih očiju, vucima željnih nje... među grabežljivim zvierima...

Divna dva bisera resila su njezinu krasnu glavu, na kojoj se viorila kosa, dugačka, podieljena na dvoje jednake pole.

Bila je to božanska krasota. Koliko su samo bili sjajni ti biseri! Bože dragi, i u mrak bi mogao ići, ako bi bili oni uz tebe...! Oni su bili mjerilo časti..., oni su mi govorili, da je to bila »Ona«..., pobjednica nizkosti i pakla... Bilo je to jedno jutro... Još nije bilo Sunašca... Iz neke magle je izlazila..., okružena njom... Neizmjerna krasota...

Sve je išlo za tim, da je učini što ljepšom..., da sve ono dostojanstvo, koje je posjedovala, bude ovdje s njom... Naskoro sam »njih« sreo... Da, »NJIH«... Išla je ona »ČESTITA DJEVOJKA» s njim »ČESTITIM MLADIĆEM«...

Djevojko, »čestita ženo«, neizmjerna je sreća tvoja, jer ti si sama sreća svoje sreće, jer ti si sreća budućnosti...!!!

Mladiću, »č e s t i t i m u ž k a r č e«, neizmjerna je sreća tvoja, jer ti si sam sreća svoje sreće, jer ti si sreća budućnosti...!!!

DOBRO JE VAŠE, JER VI STE DOBRO...!

Sretan vam put u život drugarstva, sretan vam put, koji od vas dobrih dobro traži..., samo dobro...

Tvoja nesreća je tvoja sreća, jer tvoja nesreća, ako si je prije imao, bila je sreća, a ljudi su oni, koji su je tako zvali, jer su svoju nesreću smatrali srećom...

Možda ćete biti sami izprva, jer će i sada biti oni »ONI«, jer će i sada biti isti, no kad će doći plod vaše ljubavi, neka on bude plod prave sreće i pripravite ga na iste borbe, ojačajte ga svojom srećom, da doista i njemu bude to sreća...

Otišli su. Otišla je ona, ŽENA..., sada uistinu žena, žena budućnosti, očekujući plod ljubavi svoje, jer je već bilo JUTRO..., očekujući izlaz mladog SUNAŠCA..., koje će morati prevaliti čitav put određen već za njega, pa zatim otići tamo Gore poput ostalih Sunca...

Ona ŽENA..., on MUŽ... biti će graditelji i tesari svoje ostavštine.

Ono

Rumena zora se pojavila na horizontu. Mladost je tu..., svježina..., rosa... raj... Sve se budi... Život je tu!...

Prošla je noć od kojih devet mjeseci i neriešiva zagonetka je došla na sviet... Bog je samo onaj, koji je znade u svojoj Savršenosti...! Neriešiva zagonetka je došla na sviet...!!! Tko si ti..., kakovo si stvorenje...?! Žena, »Čestita Žena«, muž »Čestit Muž«, oni su ti dali život, jer Život je tako htio... Tko si ti? Malo..., nešto živo, kreće se..., plače..., želi nešto... nedostaje mu nešto... Ona naša zna što ono hoće... Daje mu... Ono hvata to nešto svojim malim ručicama i prima u sebe život... Kako je samo to mudro uređeno...

Majka je sretna... Vidi nešto svoje, nešto vlastito... Prilazi on... On je također sebe odao... Dali su sebe životu, jer je Život tako odredio zbog života... Pa tko da ne voli samoga sebe..., tko da ne voli, tko da ne ljubi ono, u čem je i njegov dio...! Plod je to dviju duša...

Počelo se sunce dizati. Bivalo je sve veće...

Tko si ti..., što ćeš ti..., što hoćeš ti..., pitao sam se? Znam samo, da si velika zagonetka... Znam koja je želja onih dobrih..., ja znam koja je želja moja..., no to su oni, to sam ja... A ti, koga ćeš ti slušati...? Koga ćeš ti slušati, zagonetko? Ti sigurno osje-

ćaš njihovu ljubav... Valjda osjećaš i moju no..., što..., kako... Ali, ti moraš slušati dobro..., jer suprotno je zlo... Ono je tvoja propast... Znaš li ti to? Slušaj moj glas, slušaj glas onih, koji žele dobro... Znam, sad ćeš slušati... No kasnije?... Bojim se... Sviet je pakao, jer hoće biti takav..., pa... Bojim se za tebe. Majko, zaogrni svoje čedo neprozirnim velom u danima opasnosti po nj... Budi mu štit, ti »Čestita Ženo« i ti »Čestiti Mužu« — — —

Gledam te, Božji stvore, maljušni stvore, gledam te i uživam u tvojoj nevinosti, tvojoj nedužnosti... Ti još neznaš, da ćeš i ti morati patiti, strašno patiti zbog grieha tvojih otaca... Sreća tvoja, da već sada to ne znaš... Majka tvoja i otac tvoj još sada pate mjesto tebe sviestno, a ti bezsviestno... Upoznat ćeš patnje prije ili kasnije, budeš li živio barem dvadeset godina... Izbjeći ih se ne može... Život ih sa sobom donosi, drago diete, a on je nemilosrdan..., ali pravedan... I ti budi pravedno... Znam, budeš li takovo, zlo ćeš proći kraj zlih, al se neboj..., jer ti si isto što i život, jer je život u tebi po Životu. Znaj, da će biti sve nagrađeno... Nagrada za dobro je život, a za zlo — smrt. Ali, znaš, ja ti to baš ne govorim rado... Ta ti si tek počelo živjeti, ali zato, što si zagonetka, što ne znam, što nisam siguran, da ćeš poći pravom stazom, stazom Heraklovom, evo, zato ti to govorim... Bilo bi mnogo teže da zalutaš... Život je sam zagonetan... Ne će on da ga lako spoznaš... Gruba je njegova spoznaja, a ti, koji si još u povojima života, to ne možeš shvatiti... Bojim, se da ne budeš odviše sam, pa te stoga, evo, ja pratim... Ti ćeš rasti, znaš li to čedo milo, ti malo moje zlato? Da, zlato... Postat ćeš i veće... Moći ćeš stajati... Izprva ćeš se ljuljati... Pa i pasti ćeš... U životu ti postoji mnogo nagiba, mnogo strmina... I pada se... Možeš li si predstaviti kolik je napon potreban za ponovni uzpon?! Stajati ovako ne možeš... Sve ti putuje. Sve teče, pa ćeš morati i ti... Naći ćeš se oči u oči s onima, koje si smatrao prijateljima, a tad ćeš opaziti, da su ti najveći neprijatelji... Mnogo ćeš tada pretrpjeti... No, mora se dalje... Ili ćeš padati ili ćeš se uzpinjati, to će biti posljedica toga... Penji se uviek! Ne daj se... Smieši se samo na sve zlo koje će te snaći... Trpi... Gasi vatru, tu nastalu bol, i znaj, da si ti onda onaj koji pobjeđuje... Pobiediš li sebe, neboj se nikakvog zla, jer veće pobjede ne može biti! Ja znam, zlato moje, da je to težko, no uviek imaj napameti, da moraš biti ČOVJEK! Uviek imaj na pameti da moraš biti Čovjek..., »ČESTIT ČOVJEK«..., pa makar bili svi oko tebe zli!!!...

I Ono je raslo... Bilo je sve veće, a oni dobri su se sve više i više bojali... Ta prije su samo oni bili sviestni, a sada to bezsviestno stvorenje za život, postaje sve svjestnije i svjestnije... Ono samo počinje misliti. Ono samo počinje raditi... Život je sada za njega drugačiji. Samo ono si čini život neugodnim, odnosno ugodnim... Ona »Čestita Žena« ima već manje vlasti nad njim... Iz dana u dan zagonetka se

pomalo riešava . . ., a oni čestiti nalaze to izpisano na stranicama života ovog mladog bića . . . Knjiga života pomalo se otvara i stranica za stranicom biva pomalo upoznavana od njegovih . . . Ima možda i zlatnih stranica . . . No ima i takovih, koje moraju nestati . . ., koje se moraju pod svaku cienu izbrisati . . . Koliko to samo zadaje boli dobrima, kad vide i čitaju njegov život, ako ima mnogo takovih, koje moraju nestati . . . Mnogo puta je to baš čedo dobrih . . . Ono zalazi u život i oprži ga životna žeravica . . . Opeklo se . . . Da li će osjetiti tu vatru? . . . Oh, daj, Svemogući Bože, daj, da osjeti u podpunosti tu prokletu vatru pakla . . ., da spozna do krajnosti u duši svojoj pad svoj, jer jedino spoznajom svoga grieha, može ono postati pravi nasljednik Čestitosti..., jedino tako može postati lik zamisli onih Čestitih!!!

To Sunašce će sigurno često biti prekrivano crnim oblačurinama . . ., i plakat će možda . . ., strašno će plakati . . . Teći će suze zbog grieha... Ono ih možda ne će osjetiti, ono možda dapače niti ne će biti sviestno njih . . ., i onda već kao »ON« ili »ONA« . . . Baš u toj dobi se to može dogoditi . . . No, može se dogoditi još nešto gore . . . Naime, možda će ih sviestno činiti bezsviestnim, sviestno će samo sebi sakrivati i izkrivljivati istinu . . . Sviestno će GRIEŠITI! Počet će se varati . . ., lagati sebi..., sebi mazati oči . . ., pravu sreću smatrati nesrećom, a nesreću srećom . . . Ali . . . znaj, istina se ne će dati sakriti . . ., jer SVIETLO MORA RAZPRŠITI TAMU! . . .

Diete! Čuj me . . . Nemoj se nikada dati prevariti od te lažne ljudske sreće. Znam. Mislit ćeš da si nesretno . . . Ja sam znaj također tako mislio. I sada kadkad tako mislim . . ., ali . . . Slobodno ćeš biti! Čuj . . .! To će ti biti prva sreća! Makar biedno, makar prezreno, makar i — mrtvo . . ., duša će tvoja živjeti. Živjet će ono svietlo . . . Bit će to »Ti« i ti ćeš postojati, ti ćeš živjeti. Ljudi će reći: »On živi« . . . Za tvoj ovaj život svakako kasno . . ., ali ipak . . . Oni će reći, »on živi« . . .

Reći će »on živi«, čuj! To ti hoću reći . . . Nastoj, da oni bolji kažu »on živi«, pa ćeš izpuniti svoju zadaću . . . Oni tvoji, »Čestita Žena« i »Čestiti Muž« to sigurno također žele . . .

. . . Zato su ti i dali život, da živiš . . ., da kažu: »ON ŽIVI« . . . To i Oni hoće . . .!

Oh, zlato moje, kako si ti još maljušan, kako si voljen od sviju. Sigurno si zato voljen od sviju, što još nikome ništa ne možeš . . ., je li?!

Gledaš svojim malenim očicama . . ., ali na sreću gotovo ništa ne vidiš . . . Pripremi se zlato. I tvoji oni »Čestiti« ćete također pripremati, da jednom otvoreno pogledaš u oči ovom svjetskom đavlu, da se ogledaš s njim i time zaslužiš ili život ili smrt . . .

Da, dići će se to malo još sada Sunašce za nekoliko godina nad horizont i imat će jasnije vidike . . . Vidjet će ono, što možda nikad ne bi poželjelo vidjeti . . .

No, život ga je uzpostavio radi života, pa ga mora i upoznati . . .

Živote, zar te tako slabo poznaju?!

Bilo je to jedne divne ljetne večeri baš u času, kad su izlazile prve zviezdice, da pridonesu ljepoti svoda nebeskog svojim sjajem na kojem se je već smiešio mjesec, kad li se nađem pred jednom ovećom kućom svoga rodnoga grada... Sama ta kuća bila je sva s prednje strane osvjetljena... Kad bi išao ulicom prema toj kući, vidio bi na njoj osvjetljena slova, koja su svojim značenjem kazivala, da je tu slikokaz. U tom času su baš ljudi izlazili... Opazio sam na licu mnogih odmah izpod očiju neke crvene mrlje... Naročito ih se je moglo vidjeti na obrazima mladih žena i djevojaka... Plakale su, pomislio sam... Što bi to moglo biti? Znam, da se to često događa... Što bi to moglo biti...? Kakav je to slikopis, koji je prouzrokovao plač, svakako nastali iz dubina mekih ženskih srdaca...? Pitao sam jednog poznatog mladića, kakav je to slikopis, a on mi je odgovorio, da je odličan. Zaputio sam se prema blagajni, kupio sam ulaznicu i pošao u dvoranu... Počeo je. Sadržaj je uzet iz života jednog mladog kompozitora... On radi, neprestano radi, pun ljubavi prema radu, ljubavi, kakovu može posjedovati samo fina i osjećajna duša... On radi za nju, za jednu djevojku, koja mu je dala mnogo mnogo nade, koja mu je rekla, da je spremna dieliti s njime sve dobro i zlo. Njezina

mu ljubav daje poleta... On se penje sve više i više po ljestvici slave, jer on, umjetnik, on, pun onih najfinijih, najnježnijih osjećaja osjeća, da je ljubljen, jer on ljubi, kao što samo takovi ljudi mogu ljubiti...

Došao je dan, koji bi imao biti najveći u životu njegova kompozitorskog rada. On dirigira svoje najbolje djelo... Tko bi mogao nešto reći ili napisati o tom njegovom danu...?! On sam se nalazi u svakoj onoj crti u partituri! Ubrzo će doći u dubinu sviju srdaca, koja će se nalaziti u kazalištu... Ova zgrada će biti dugo dugo puna njega! Uspjeh je siguran — on je bezsmrtan...! Započeo je. Božanstvena glasba... Svi se tope od miline. Oni u kazalištu, mi u slikopisu... Glavnu ulogu pjeva njegova ljubav... Ta za nju je radio tu operu. Morala je biti divna. Ona mu je dala inspiraciju... Krasan je njezin glas... Divno zvuči uz pratnju orkestra vođenog njegovom sigurnom rukom, a publika plješće, plješće, bez prestanka plješće... On gleda samo nju... Gledajući nju, osjeća svaku mrtvu notu, koju će orkestar pod njegovom rukom izvesti... Ta gledajući nju, imajući pred svojim očima lik ljubljene je i komponirao... Ona ne gleda njega... Svršio je prvi čin... Pljesak se ne može niti zamisliti... Brzo pojuri gore, no zastane podalje od nje... Tamo stoji ona s njegovim najboljim prijateljem! Taj je zagrli i njihove se usne spoje... Što je samo u taj čas osjećao on, koji bi za nju sve dao..., koji ju neizmjerno ljubi... Publika traži da on..., kompozitor, dođe pred zastor... Odvuče ga direk-

tor kazališta, njegov prijatelj... Dođe pred zastor i nasmije se... Publika je bila veoma raznježnjena... Vratio se... Oni su još tamo stajali... »Ostavi ih, reče mu direktor, tvoji su oni tamo..., Tvoja je ova pozornica, tvoj je ovaj štapić. Ti pripadaš glasbi..., ti pripadaš budućnosti«!... Rien ne nous rend si grans pu'une grande douleur...!

Ponosito stoji njegov uzvišeni lik u poviesti glasbene umjetnosti..., i on živi, a i živjet će, dok bude kulturnog svieta...

Da, da..., sad mi je jasno, kako su mogli poteći oni biseri iz očiju djevojačkih. Čuo sam za vrieme nekih scena jecanje... Vadili su se rubčići, otirale suze i brisali nosovi... Kad se je upalilo svietlo, dobro su se mogle zamietiti one crvene mrlje... Silno je djelovao na nježna i mekana djevojačka srdca taj slikopis... Suze su bile dokaz... Djevojke su plakale...

Izašli smo. Vani je bilo toplo. Divna ljetna noć... Pošao sam sam polagano kući...

One su plakale... Uzrok je bio gledanje ovog slikopisa punog čuvstvenosti... A, zar su toliko djevojke osjećajne? Uto me najednom uhvati za rame nečija ruka... Bio je to jedan moj prijatelj...

Čuj, Mirko. Maca me je ostavila... Ti znaš, da ja nisam kriv! Danas je bila u slikopisu... Valjda si je vidio.

Da, da, rekoh... I, ovaj... Sutra ćemo se razgovarati...

Otišao je...

Maca ga je ostavila... A zašto...? Nisam danas s njom razgovarao. Vidio sam je samo... Bože... Ona je plakala...! Plakala je zbog nesreće mladog kompozitora...! Ona je plakala zato, što ga je djevojka ostavila?! Plakala je radi nepravde...! Maco, djevojko, što si to učinila...? Luda jedna... Ti si plakala...?! Tebe sam ja vidio plakati...?! Zar si ti imala lice, zar...? Kakav je to tvoj obraz...? Kakav je to tvoj obraz, da plačeš zbog nesreće, a sama si uzrok tuđe nesreće...?! O djevojko, o djevojke, o vi svi stvorovi ljudski, koliko puta ste se samo raztužiti, koliko puta ste se razplakali nad tuđim zlim udesom, a vi, a što ste vi sami činili...?! Sami ste to isto radili, sami ste uzrokovali iste boli...! Maco, čuj me, Maco. Ti si plakala gledajući slikopis, plakala si gledajući taj celuloid, plakala si gledajući glumu, tu dramu..., tu operu, a sama si igrala glavnu ulogu u životnoj drami, sama si igrala onu djevojku, pa si se smijala njegovoj nesreći...!

Bože dragi, zar su toliko ti ljudi glupi...?! Težko je to shvatiti... Zar su u onim časovima gledanja bili toliko blizu životu, zar si ti zbilja u onom času shvaćala svu težkoću položaja onog mladića...?! Oh Maco, oh ljudi, ipak ste oni, koji morate biti, no nažalost tamo, gdje ne bi baš trebali takovi biti! Čujte, molim vas, čujte, glas onoga, koji ne ostavlja sve što je vidio kopisu ili u kazalištu u tim prostorijama, čujte ga...! On vam govori, on vas moli, da onaj život, ponesete sa sobom i preko praga tih zgrada, da nastojite taj život usrkati i sami živjeti

životom pravog razumievanja Života barem u najvažnijim časovima svoga života..!

Koliko je smiešan ovaj vaš plač, koliko je glup! Čujte vi Mace, koliko je taj vaš plač glup i bezsmislen, kad kod vas nema plača, kad se radi o zbiljskom životu, kad se radi o pravoj pravcatoj životnoj drami, kojoj je pozornica sviet... Zar ste dotle došle u svojoj ludosti...?! Ah, koliko ste biedne vi sve Mace i vi mužke i vi ženske, kad postajete toliko pravedne i osjećajne u časovima prikazivanja života, a u samom životu ste toliko nepravedne, pune zloče i svega negativnog...!

Zagrabite tamo kolikogod možete spoznaje života, učinite ga svojim, saživite se s njim... Čujte, ništa drugo ne trebate činiti, već ga samo nastojte shvatiti, pa ćete biti sretne i vi i čitav sviet...

Živote, živote, znam da te je težko shvatiti, znam, da si veoma zagonetan, no veoma mi je težko, kad vidim, koliko ih malo ima, koji te nastoje shvatiti... Ono, što je nastalo zbog tumačenja života, zbog lagljeg shvaćanja njega, ono te Mace odmah shvate i proplaču zbog potežkoće i nevolje stradalog, no u samom životu s druge strane, igraju same ulogu uzročnika nevolje i jada... Nepravedne u zbilji, a pravedne u prikazivanju zbilje...

Plači, Maco, plači, no ne zbog njega, već radi sebe. U svoje ime plači. Nariči i sakrij svoje lice, jer ti je već i onako zastrto. Lažne su one tvoje suze, lažne su, premda su istinite,

jer i samo ono, što jest istina, zapravo je kod tebe tada laž...!

Idi i divi se slici Života, a ja ću se radije Životu... Jest, Njemu samome ću se radije, no ipak ću ga moliti, da ga i ti shvatiš barem u najmanjoj količini, da ne budeš predpostavljala ono, što se uništava, ono što nešto prikazuje, onome što jest... A ti prijatelju dobri, znaj, da nas ništa ne čini tako velikima, kao velika bol... Život ti ju je donio, jer ga, znaš, mnoge Mace ne shvaćaju, pa ga izkrivljuju...

O, vi malena daleka zrnca, vi nebrojena sitna zrnca, kako samo divno blistate na ovoj krasnoj tamnomodroj pozadini i ti mjeseče, koji se tako liepo smiešiš ovoj našoj Zemljici, recite mi, zašto su ovi ljudi takovi, zašto izkrivljuju život?!...

Odgovor mi je bio duboka i dugačka šutnja, a ja sam si rekao:

Da, da. Imate pravo... Naša je stvar, stvar je ljudi da shvate Život... On sam se nikome ne gura. Svaki treba sam ući u nj, jer mnogo je zvanih, ali malo odabranih, no svaki se odabire sam...!

Zar je dakle onda čudo, da se mnoge Mace razplaču zbog učinjene nepravde na onom celuloidu, a u životu je same čine...?

Živote, kako te samo slabo poznaju...!

O, kako si bila krasna iluzijo...!

Koliko sam samo osjećao ljubavi taj dan prema svemu dobrome...! Ne, to nitko ne može niti pomisliti... Pošao sam van... Više nego ikada htio sam se nagledati ljepota! Samo sam išao i sve što sam opažao, bilo je liepo. Ne znam da li je bilo dobro... Najradije bih da je i dobro. Da nisi toliko liepo, ali da si dobro, bila je moja želja i neprestani šaputaj usana mojih. Koliko je samo onoj mladenačkoj ljepoti, koju sam neprestano susretao, pridonašao liepi, neizmjerno liepi i već u polutami, a od sjaja svjetiljaka, kristalno blistajući se snieg!

U svoj ovoj večernjoj ljepoti neizmjerno sam čeznuo za vašom djevojačkom ljepotom u dobru. Vi toga niste zapažale... Ta težko bi bilo mene razumjeti...! Znam ja to... Ali, kunem vam se, da me je koja od vas mogla razumjeti, neizmjerno bi bila sretna... To sam samo ja znao, koliko sreće, koliko finog i dobrog srdca bih joj mogao dati. Da, nemoguće bi me bilo razumjeti. Strašno volim sve što je dobro! Sve..., baš sve... A onda, zar da ljepotu djevojačku, ako je u dobru, ne volim...?! Oh, kudikamo najviše...! Gdjegod sam vidio to liepo, zaželio sam mu samo da bude i dobro. Spreman bih bio i uviek bih rado dao nešto od onog dobra, što ga ja posjedujem, samo da bude u dobru. Toliko sam daleko u svojoj do-

broti išao, da bih ga i silom njoj dao! Makar dodirom svoje ruke... Znao sam da bi se to krivo shvatilo... Koliko puta sam već i pružio ruku, no uzdržao sam se u posljednji čas. Ne, nikakvo zlo, pače nikakva zla pomisao nije tad bila u meni! Ljubav, neograničena ljubav prema dobru, bila je uzrok tome. Bio sam i ja čovjek. Ali nadjačao sam tog zbog ljubavi prema dobru. Zar ja, koji sam bio sama ljubav prema dobru, zar bih ja bio u stanju ovakvog nešto i pomisliti?! Ne, nikada ne! Mnogo sam imao tog dobra. Velika je bila potreba, da ga dadem nekoj ljepoti radi njenog dobra. Oh, da joj ga dam, da i ona bude ljepota u dobru! Ne razumiju one toga. Znam, da to dobro ne bih onda više ni jednoj ljepoti mogao dati! Ali, naći je! Naći je... Da, naći je... Dušu, srdce, dobro i profinjeno srdce, to sam joj namjeravao dati... Tražim, neprestano tražim i pitam se, da li je moguće, da među tolikim ljepotama ove Božje prirode ne postoji ni jedna, kakovu bih ja želio... Vjerujem da postoji...! Koliko je samo liepa ta večer...! Zviezdice na nebeskom svodu, a svjetiljke na zemljici blistaju tolikom ljepotom, i sve, sve što me okružuje je neizmjerna ljepota... Mora, mora postojati, jer neizmjerno je moje dobro! Ostajao sam ga uviek pun, ulazeći svakog časa u budućnost. Ona je jedina kojoj vjerujem... Ako sam tada možda pogledao koju, misleći da je ta, ili je namah koketirala, ili se drugoj hvalila, ili se pak uz prezirni smiešak udaljila, a koja ta je mislila odmah na nešto, o čemu ni u snu nisam

sanjao... Kao nešto liepo bile ste mi toliko blizu, no kao one koje sam ja radi dobra htio, bile ste neizmjerno daleko, tako daleko, da nije postojala nikakova mogućnost, da vas dohvatim. Nestajale ste za mene radi svoga nerazumievanja i te divne hladne zimske večeri. Nismo se mogli pronaći. A toliko sam svega liepa vidio...! Vrieme za ružno stalo je za mene te večeri! Oh, koliko je samo ljepota prolazilo kraj mene...! Bio sam dionik te njihove sreće, priznajem, no htio sam da i moje, a naročito moga dobra bude netko... Pošao sam prema izlazu iz grada... Bio sam izvan vremena... Rado sam se podao tim sladkim osjećajima... Nenadano sam osjetio, da ću dugo biti u tom stanju. Unatoč toga sjećam se svih tih časova, kao da su se danas zbili, a sigurno ih ne ću nikada zaboraviti. Bio je to divan san... Sve što je prolazilo kraj mene pozdravljalo me je. Pače i same kuće kao da su bile sretne, što sam pokraj njih prolazio! A kako me je tek rado gledao bieli zimski pokrivač...! Sve ono svoje kristalasto bliještavilo slao je na mene... Naročito je bilo liepo, kad sam došao do krajne periferije. Bilo je to bliještavilo mnogo ljepše. Sve liepo, znao sam, mnogo me je voljelo, istinski me je voljelo, i to stoga, što sam ga i ja volio... Bilo je sretno, što me je moglo vidjeti. Da, ona mrtva krasota neizmjerno je bila sretna baš stoga, što je bila takova... A živa?! Mislim da ne... Ili, ne znam... To što je izgledalo mrtvo, iz časa u čas postajalo je za mene sve punije i punije života... Baš tako,

kao da sam mu ja život dao...! Okolišna brda sva pokrivena bielim pokrivačem najednom su oživjela i molila me usrdno, da moja noga gazi po njima... One malene liepe kućice i veoma sretne na njima, domahivale su mi, da ih pohodim... Govorile su mi, da će mi prirediti srdačniji doček, neg'li ikome drugome, jer da su sretne, budu li me imale samo za čas dva na svome krilu... Sve me je pozdravljalo i molilo me je, da dođem zbog moje velike dobrote, da im malo od te dam, jer da im je to jedina želja... Zrakom su strujile njihove molbe izlazeći iz njihovih za mene živih usana i poput blagog povjetarca ulazile su u moje uši. Neizmjerno sam mnogo tad posjedovao ljubavi prema svakoj ljepoti... Dobra ću ti ja dati rado, ljepoto moja, samo ga ti primi! Dođite sve vi ljepote po njeg, jer ja znam, da ga neizmjerno mnogo posjedujem... Čujte! Dajem ga. Ne prodajem... Dajem... Samo dođite... Vi dođite...

Sva ona brdašca, sve one kućice, šuma, potočić, zrak, lahor, zemlja, kristalasti snieg i sve, sve što je tu bilo, prišlo mi je žedno njega i žudeći za njim lakomo ga je počelo usrkavati. Ono je bilo neutaživo. Uviek ga je bila ista količina, jer sam ja uviek ostajao ja... Jedna zviezdica, koja mi se toliko milo smiešila, spustila se za čas, pa da se onda uzdigne uzevši ga za sebe, a ponievši i za svoje obližnje. Zamalo mi je opet zahvalna svietlila u mom snu u zbilji i ljubila me čitavog svojim krasnim sjajnim zrakama milujući i sav moj blistavi okoliš. Spa-

jala je neizmjerne nebeske visine s kristalima, po kojima sam ja stupao. Osjetio sam najednom, da moje dobro još netko traži, da ga voli, da ga ljubi, da žudi za njim i juri za mnom, da me stigne. Zastao sam pružajući ruke, koje je u taj čas sve izljubila toplim cjelovima ona moja milo se smiešeća iz svemira... Uhvatio je taj netko izljubljene ruke... Bila je to jedna od ljepota...

— Što želiš, krasotice, od mene, upitao sam je...?

— Što? Pa čemu to uobće pitaš...?! Znaš dobro što posjeduješ...

— Oh, da samo znaš koliko me usrećuješ ovom tvojom potražnjom...!

— Ne, drago moje dobro, ne... Ti naprotiv mene usrećuješ. Ja žudim za njim... Znaš, ja neizrecivo žudim...

— Tvoja žeđ bit će utažena... Nego, kako si me pronašla? Gdje si me našla...? Odkud ti spoznaja o meni...?

— Gdje sam te našla...? Odkud mi spoznaja o tebi...? Možda ne bi niti vjerovao, da ti kažem...

— Reci samo, molim te... Reci mi...

— Upoznala sam te onda, kada i sebe, moje dobro... Onda sam te upoznala, kad sam ja postala ja... Da znaš samo koliko sam od onda za tobom pretrčala!

— Mala moja ljepoto, hvalim ti na tom priznanju... Dat ću ti sve štogod imam..., dat ću ti profinjeno i uglađeno svoje srdce i dušu, samo da budeš što veća ljepota u dobru,

da budeš sama ljubav za dobro i liepo u dobru...

— Pođimo moje dobro, moje najveće dobro, i zađimo u ova dobra, koja su čas prije po tebi postala takova...

— Zađimo, ljepotice moja, da se naučimo ljubiti samima sobom Stvorca zbog sviju ljepota u dobru...

— Znaš dragi, onda, kad su te ove malene kućice po ovim brežuljcima došle moliti, da im daš dobro, onda je došla i jedna malena doista, ali liepa... Bila je to moja... Pričala mi je o tebi čim se je povratila, i odmah sam tad potrčala, da ga i ja primim, jer sam spoznala, da si ti onaj, za kojim sam uviek žudila... Neizmjerno sam bila sretna, kad sam te stigla i kad sam ponovno spoznala, da se nisam prevarila...

— Tu ti negdje stanuješ, upitao sam je...? Oh, nastavio sam, onda odmah zađimo ovamo... Tu će biti toliko liepo...!

— Pođimo dragi... Evo ti moje ruke... Morat ćemo se uzpinjati...

— Daj mi je...

Prihvatio sam je za ruku, koja je već onda bila dionik dobra i počeli smo gaziti kristalnu površinu sniega putem koji je vodio k njoj... Neizmjerno je liep bio za nas taj put! Uzpinjemo se držeći za ruke na jedan od brežuljaka, a svuda naokolo smo njima obkoljeni... Uzdiše se njih nekoliko blago u visine i zatvaraju jednu liepu kotlinu, koja je bila ravna, a površina joj je gladka

poput najfinijeg mramora. Njezinom sredinom uz cestu protiče vijugavi uzki planinski potočić, čija je površina u tom predjelu bila sva zamrznuta i pokrivena sniegom osim na jednom mjestu, odakle je do nas dopirao tihani rumor bistre i hladne vodice... Mi nismo osjećali da se penjemo... Bili smo nošeni nečim nevidljivim. Koliko sam joj samo dobra dao na tom našem putu... Nitko.., sigurno nitko ga nije bio u stanju toliko primiti, kao što ga je ona žedna njega primila... Više puta smo zastali zadihani, a topli dah iz ustiju se počeo miešati s hladnim zrakom...

— Moje najveće dobro..., ti meni najdraži, govorila mi je, uviek, uviek ću ti se zahvaljivati i uzvraćati ti dobro, jer si ti doista samo dobro...

— Znam ja to..., znam to ja dobro, ljepoto moja... Sretan sam, što ti ga mogu dati, šaputao sam... Sretan sam, što ga ti rado primaš, što ga ti voliš..., nastavljao sam...

Bili smo već gotovo na vrhu... Divan je to bio san... Tu smo stali i šutjeli... Oh, koliko smo samo govorili...! Nastavili smo put...

— Osjećam dobro, koliko je snažno to tvoje dobro, reče ona malo zatim. Daj mi ga još..., žudeći je usrdno molila...

Dao sam joj fino, profinjeno uglađeno srce i dušu, da i njena bude takova, da i ona bude dobro, ljepota u dobru...

— Tu u tvojim očima, rekla je zatim, da, u tvojim očima čitam svu dobrotu... One su toliko jasne, no također snažne... Pune su neizmjerne volje, da budu ogledalo unutarnje dobrote... Ja u njima vidim sada i sebe, jer znam, da sam i ja po tebi postala dobro, a ono je svuda isto...

— Čuj, moleći sam započeo, a hoćeš li ti zauviek ostati moje dobro? Hoćeš li da budem vječno tvoj...? Hoćeš li da budem samo tvoj...? Hoćeš li da moje dobro ove vrste bude samo tvoje...? Da znaš samo, koliko bih tad bio sretan, dražestni cviete moj...!

— Ne, moje najveće dobro, odvratila je... Ne...!

Ti moraš dalje imati ovu vrst dobra radi ostalih ljepota... Čuj! Ja bih to htjela..., no ovo samo dobro, koje si mi ti dao, sad mi tako nalaže... Ono mi zapovieda, da se odrečem tebe, najbolji, jer je potrebno, da i druge ljepote budu ne samo ljepote, već ljepote u dobru...

— Ali, ja te molim, rekoh. Čuj, kraljice mojih sanja... Ja te molim... Reci mi barem koja je tvoja kućica... Nju također neizmjerno volim.

— Ne, ljubavi moja, nije to potrebno... Čuj još nešto... Nešto, što je veoma težko... Ja evo u ovaj čas vidim sve tvoje patnje i trpnje, koje će na tebe doći i to baš radi posjedovanja tog dobra... Znaš, neizmjerno te volim, nastavila je sad već ljepota u dobru priljubivši se jače i poljubivši me svojim vrućim

vlažnim usnama, ali neka bude tako... Molim te, poljubi me... Daj mi i svojim usnama pruži dobro i razstat ćemo se, a da zauviek ostanemo duhovni ljubavnici...

Duša mi je zadrhtala pred takovim završetkom, no moralo je tako biti... Ostali smo i nadalje zajedno, makar smo se razstali... Ah, bila je divna ta noć... Pa, da li bi čovjek nešto ljepše i samo poželjeti mogao...! Došao sam kući, legao u krevet i činilo mi se, da sam nastavio san... Ujutro, kad sam se probudio, doista mi je čitava prošla noć naličila jednoj divnoj sanji... Hvalio sam onoj ljepoti u dobru na svemu pruženome i vjerovao sam, da ćemo se još sastati, ali u zbilji... Ta ja sam posjedovao toliko mnogo dobra, a još ga toliko mnogo posjedujem, da drugačije ni zamisliti ne mogu...

— Ja tražim...

— Sastat se moram s njom...!!!

Oh! Koliko si bila krasna iluzijo...!

Sanja o sanji

Mirko..., Mirko..., Mirko..., — vikao je jedan mužki glas, a zvuk se je širio gustom šumom, svom izprepletenom pleterom, tako, da je čovjeku gotovo izgledalo, da se nalazi negdje u brazilskoj prašumi... Pozvani mu nije odgovarao... Šuljao se on tihano kroz tu gustinu, kad li ga najednom, upravo kad se je namjeravao provući jurnuvši kroz jedan grm, zgrabe kliešte i zamke tog šumskog konopa i on padne kako je dug i širok potrbužke na malenu čistinu jedva metar promjera... Lice mu zamah obasja sunce, koje je ovdje kroz maleni otvor između gustih grana drveća slalo svoje divne zlaćane zrake... Kad se on započe oslobađati svojih šumskih okova, svrne pogled na svoje noge i tu opazi nešto liepo i crveno. Bila je to šumska jagoda, koja se jedva zapažala ispod lišća... Bila je crvena poput krvi. Uh, zajauče tiho Mirko, samo mi je još to trebalo, i kaplja rumene krvce pane iz prsta na jagodin list, koji ju je pokrivao... No ovo malo šumsko stvorenje ga je toliko privuklo, da je odvratio misli od prsta i za čas se čuo tihi šaputaj njegovih usana: »Kako je divno to malo šumsko stvorenje ovako zaštićeno listom od sviju nepogoda...!« Promatrao je zatim svoju krv, koja je polagano počela teći niz list i spajati se s purpurnim sokom jagodinim, koju

je bio malo zgnječio... Obrisao je krv na listu i gledajući malu jagodicu tražio je svoju krv, no nije je mogao zapaziti... Bila se izpremiešala sa sokom... Nimalo se nije opažalo, da bi tu na njoj bilo uobće nešto tuđe... Tad je počeo ovako nagnut nad njom razmišljati o svemu, što jest i što bi moglo biti u vezi s njom...

... Bilo je to negdje prije nekih 6 mjeseci, kad je tlo te šumice bilo puno sniega... Tko bi tad samo i pomislio, da se tu krije nešto, što će biti kasnije toliko liepo i sladko...?! Tko bi mogao tada reći, da će tu stanovati pod okriljem svoga zelenog izrezuckanog na kraju suncobrana ovo rumeno šumsko biće...? Sigurno nitko...! Kad je zatim negdje snieg okopnio i kad se je počelo sve buditi na nov život, počela je tim životom živjeti i ta mala biljčica, i evo nakon 6 mjeseci ju je ovako nesretnim gotovo slučajem, no ipak na svoju sreću, opazio Mirko...

Dugo..., veoma dugo ju je promatrao, tako dugo, da mu se uobće više ništa nije poznavalo na prstu... A gledao bi je i još dulje, da ga najednom nije netko udario po ramenu, došuljavši se nenadano i zatim zaviknuo: »Ipak te jesam... Bome si se dobro sakrio... Već te preko pola sata tražim...«

— Doista se je dobro sakrila, odvrati mu Mirko kao u snu... Jedva sam je opazio...

— Što...?! O čem ti to buncaš... Tko..., što. Tko se sakrio... Ta ti si se dobro..., no...

— Pa jagoda valjda, reče mu Mirko... Jagoda... Zar je ne vidiš tu pod listom...?

— Ha, ha, ha... Ti o jagodi..., a ja... Ma čovječe, pa znaš valjda, da smo se igrali žmurke...?

— ... Što..., što...?! A...! Sad sam se tek sjetio... Znaš...

— Nego, podne je već, prekine ga ovaj... Moramo kući...

— Podne...? Požurimo onda..., završi Mirko, te ustanu i zapute se u grad, koji je bio oko pola sata udaljen od te »brazilske prašume«...

— Uh, da samo znaš, koliko je bilo liepo kod onog šumskog bića, započe Mirko... Vidio sam mnogo liepih jagoda, a bile su i sladke, no ovako liepe još nisam vidio... Okusiti se je gotovo niti ne usuđujem... Bilo bi mi žao lišavati života ovu ljepotu... Ta i ovako mi pruža veliku draž...

— Alaj si čudan Mirko, odvrati mu ovaj... Kakove ti to gluposti najednom govoriš... Jagoda... Draž... No napokon evo nas...

— Da... Hoćeš li sutra sa mnom? Idem opet onamo...

— Ne... Nemam vremena. Morat ćeš sam... Bog...

— Zbogom, izusti Mirko i zaputi se na objed...

... Neprestano mu je lebdjela pred očima ova biljčica. Nešto ga je svom silom vuklo k njoj... Rano ću k tebi sutra poći, obeća joj

Mirko ležući u krevet i zamalo je zaspao sa smirenim smieškom na ustima, koja su se od časa do časa pomicala izgovarajući sigurno najslađe rieči ljubavi onoj maloj šumskoj prijateljici.

*

Rana je zora... Sunce se pojavilo na horizontu i zamalo već šalje prve svoje pozdrave kroz prozor Mirkove sobice i draži njegove očne kapke... Uzpjelo je u svojoj namjeri... On se započe buditi... Najednom podigne kapke, a izpod njih se pokažu njegove plave oči, koje su čudno zasjale, kao što već i jest u najsretnijim časovima života... Sanjao je o svojoj jučerašnjoj... Skoči iz kreveta onako u spavačici, i potrči do prozora...

— Divno jutro, prošapuće...

Čitava panorama blistala se poput kakvih kristala... Jutarnja rosa, koja je sve pokrivala, odbijala je sunčane zrake i izgledalo je, kao da izviru iz zemlje, ili kao da tanke zelene niti trave prelaze u srebrenaste, te da se nastavljaju u visine, prelazeći u žuto crvenu boju...

— ... Idem... idem... idem... Da...! Odmah idem tamo... Sada će biti najljepše...

Zamalo smo ga već mogli vidjeti, gdje obučen hiti na sastanak sa svojom ljubljenom..., koja ga već željno očekuje... Htio je vidjeti onu, koja ima u sebi dio njegove krvi..., dio njegova života... Hotio ju je vidjeti u njezinom jutarnjem grimizu... Zamalo je bio s njom...

— Kako si samo divna, mala moja jagodice, šaputale su njegove ustne..., kako ti samo divno pristaje ovo srebro u koje si obavita...! Kako se samo to divno odrazuje...! Dao Bog, da te nikad ne nestane...!

Ovo je tvoja zemljica... Ovo je sve..., sve je ovo sigurno tvoje. Sve štogod te okružuje tvoje je, a ti sretna na njihovu sreću u svom kraljevskom grimizu posutom draguljima i biserima vladaš... Sigurno te svi obožavaju, kad si toliko liepa...! Vjerujem, da ne može uobće biti stvora na ovome svietu, koji te ne bi volio... I ova mala ptičica, koja ti baš sada prilazi, i ona te sigurno voli...

... — Ciu, ciu..., ciu..., ciu... ciu..., odvrati mu ovo pernato stvorenje skačući i dalje prema njegovoj prijateljici...

— Da, da... Znam da je voliš, reče tiho on... Sigurno si došla pokloniti joj se... je-li...?

— ... Ciu..., ciu..., ciu.., ciu..., opet će mala, te najednom, kad se posve približila jagodi, izpruži svoj mali vratić i...

— ... Jao...! Što si to učinila, nesrećo mala...? Ja sam mislio, da si se došla pokloniti, a ti ovako... Ostavi me sad, da se nasamo izplačem i oprostim od ove male stabljičice, koja je nosila moju ljubljenu...

— ... Ciu..., ciu..., ciu..., ciu..., zacvrći mala ptičica i odleti...

— ... Oh, jadna moja stabljiko, koliko si sad ti negdje nesretna radi gubitka tolike ljepote...! Sigurno znaš, da sam i ja nesretan. Dielit ćemo tugu i bit će nam lakše...

— ... Ciu, ciu... ciu..., ciu... Prijatelju moj... Prijatelju moj..., zacvrgoće ptičica. Ja sam bila gladna... Morala sam to učiniti...

— Da, da, ti si bila sebična, mala moja perko, bila si neizmjerno sebična... Htjela si samo sebi utažiti glad, a nisi mislila, što ćeš time meni učiniti...

— ... Znam, znam... Znam, znam... Sada snam... No, došla sam, da ti nešto uzvratim...

— Ti...?! Ti da ćeš meni moći nadomjestiti sreću...? Ti da ćeš meni nešto dati...? Ne... To nije moguće...

— ... Ali ipak, nastavi ona, ipak sam baš ja ona, koja ti prva mogu nešto dati... Da, nešto, što će te razveseliti...!

— A što će to biti, zapita je znatiželjno Mirko...?

— ... Bit će to jagoda...! Drugačija... Mnogo ljepša... Jest, nju ti ja hoću dati za uzvrat... Bit će to takova, kao što si i ti... Ne ova šumska... Ona je tamo, gdje i ti boraviš... Mislim, da se to u vašem jeziku zove grad... Moraš je tražiti... Težko ćeš je naći... Znaš, kako ti je samo bilo težko pronaći ovu ovdje...! Koliko puta i kako si se samo težko proguravao, dok si je našao... Ta jagoda će tebi biti prikladna... Voljet ćeš je, a i ona će tebe voljeti... Bit ćete sretni...!

— Oh, koliko si ti samo dobra mala ptičice... Mnogo ti hvalim na tome... Poći ću i tražit ću je... Tražit ću je čitavog života, dok je napokon ne nađem...

— Još nešto, dragi, nastavi mala perka... Ovo je baš najvažnije... Naime, kad dođe vrieme da je nađeš i kad dođe predvečerje tvoga upoznavanja, ja ću ti ovako zacvrgutati: »Jagoda..., Jagoda...«! Čim to čuješ, znaj da je to ona... To će biti znak...

— Oh, koliko samo napora ulažeš za mene...

— ... Nemoj tako... Ta to mi je dužnost... Već si jednom i zaslužio sreću...! No dobro pazi... Upamti moj glas... Možda ćeš ga i zaboraviti i tako se prevariti... Ne kloni... Dalje traži... Ja sam ti to obećala, pa znaj, da ćeš sigurno i dobiti... A kad se to zbude, bit ću tad vječno uz vas i pjevat ću vam najljepše pjesme..., pjesme sreće, ljubavi i drugarstva, jer ja, ja koja ti to sad govorim, zovem se »SREĆA...«

... Vjeruj, dobit ćeš je... Bit će mnogo slađa od ove jagode... Ona će biti tvoja sreća, a ti njena... Mnogo ćeš je tražiti, no sreća će odsad biti uz tebe, jer si je i zaslužio...

... Nestala je zatim... Mirko je dugo gledao za njom... Htio ju je još štošta pitati... Pošao je zatim kući pognute glave i razmišljajući o ovom događaju, koji mu je predkazivao sreću... Tražio ju je... Pošao je onamo, ka-

mo ga je srce vuklo... Tamo se je krilo jedno stvorenje, jedno dobro, plemenito stvorenje...

— Ući ću u ovaj zaklon sreće, naložio si je, sa tvrdom voljom, da to bude moja sreća... Jest, ući ću..., pa...

— ... Jagoda, Jagoda...

— ... Što...?! Zar je to moguće... Zar je to istina...? Ja sam sebi ne vjerujem... Tu...? Doista, tu se krije moja sreća...! Hvalim ti mnogo draga ptičice na ovom daru... Vjeruj, da mi ništa ljepšeg nisi mogla pokloniti od toga...! Poklonila si mi sto puta ljepšu, a nadam se i slađu jagodu od one, koju sam prije našao... Ti si rekla, da ćeš odsada biti uz mene, da ćeš pjevati pjesme sreće, ljubavi i drugarstva...? Pa pjevaj nešto sad...! Ja te ni ne vidim. Da, da... Istina... Ta tko je tebe vidio... Ne, nisi me prevarila... Ta sreća se osjeća...! Jest! Ja te doista osjećam, jer ljubim svoju Liepu i Dobru, a znam da i ona mene ljubi. Ljubav nas čini sretnima... Oh, koliko samo divno zvuče tvoje pjesme ljubavi..., kako se samo ti divni zvuci podrhtavajući razliežu mojim žilama... Kako je samo toplo ovo malo srdašce od tih melodija, kad se one nastane u njem...! A tek kad si naizmjenično šalju pozdrave, tople pozdrave popraćene ovim krasnim melodijama, koje će doseći vrhunac svoje ljepote u času, kad ćeš ti srećo početi pjevati pjesme drugarstva... Pjevaj srećo pjesme ljubavi i šalji ih u moje srce, a ja ću ih nastojati još više oplemeniti i tad takove slati uz najljepše pozdrave, koji također izlaze iz dubine moga srdca i duše, onoj, koju si mi ti poklonila... Pjevaj također i njoj... Pouči je, kako će ih najbolje moći meni slati... Pouči je, kako će me moći što više usrećiti, jer ja ću joj svaki i najmanji poklon vratiti strostruko... A ako dođe vrieme, da nam pjevaš pjesme drugarstva, znaj, da ću ti na tome biti najzahvalniji... Reci joj, poruči mome zlatu, da to sve ovisi samo od nje, a ja da sam spreman, jer je ljubim i ljubit ću je...

...Molim te, mala moja perko, poruči joj to. Reci joj, da je moja ljubav neizmjerna i da usahnuti nikad ne će...!

*

... No, na nesreću, bila je to samo sanja o sanji.

Nestalo je svega pred stvarnošću, kao što je nestala i ona moja mala šumska kraljica u grimizu..., moja slatka sanja u sanji...

Zar je ona šutjela..!?

Što je to..? Jesu li možda ptičice..? Ura odbija pola jedanaest... U noći je to bilo... Nešto je šušnulo... To je sigurno... Čuo sam. Svjetiljke još gore u parku. Baš sam kod jedne. Ona baca svoj sjaj na jednu klupu, kojoj je polovica u sjeni jedne grane... Opet?! Ta, što to šušti...?! Sova možda...? Ne, ne nije to sova..., to je o n a... Ona...?! Zar je moguće..., ona tu sjedi...?! Bože dragi.., ta, ona ne može govoriti..., ona ništa ne čuje. Jedan dečko je kraj nje... Nisam ga mogao vidjeti... Grana se je pomakla samo toliko, da se je pokazalo njeno lice... Privinula se uz njega i šuti... Ne! To nije istina...!

A, što se ti buniš... Ta ona je gluha i niema... Ona šuti!

Lažeš...! Ona sigurno još više govori, neg li one koje govore... Ona naime šuti...

Zar da te žalim...? Zar da plačem nad tvojom nesrećom...? Čuj, da li je to zapravo nesreća...?! Da li ti je žao što ne možeš govoriti? Zar ti ne možeš govoriti...?!

*

Lutka je bila ona... Divna malena umiljato izdjelana glavica s kestenjastom, dugačkom, lijepo dugačkom kosicom, s liepim ravnim nosićem i s dvjem safirima resila je divno građeni trup, koji je bio usađen na dvjem nožicama riedke krasote... Crvena priprosta haljinica je valjda bila sva njezina toilletta... Tada je valjda imala kojih sedamnaest godina... Bila je g l u h o n i e m a...!

*

Ružice, možda se tako zoveš, zar ti šutiš?! Zar ti šutiš na sve ove moje rieči...?! Zašto ne govoriš...?! Čuj, zašto ne govoriš, šaputao joj je onaj...

Ona ga je samo pogladila po obrazima i još jače se priljubila uz njega... To je bio njezin odgovor...!!!

On je uhvati oko pasa, te je poljubi u vatrena mala ustašca, koja su se pružala. Ona su šutjela. Zatvorena za uviek. Kroz njih nije prošao još nijedan glas. Tama je tu bila. Mrak...

Ljubila ga je... Ljubio ju je...

Š u t n j a...! G o v o r...!

Zašto šutiš? Čuj! Zašto...? Reci mi barem jednu rieč! Čuj! Jednu jedinu ri—

Poljubcem ga je prekinula...

Ah! Prokleta šutnja...! Što me moriš! Što me mučiš! Čuj! Zašto ne govoriš...? Ta znaš, da te ljubim... Mnogo puta sam te viđao... Tvoja slika mi je neprestano lebdila pred očima... Ja je ljubim, govorio sam si. Ja te ljubim, evo i sad i tebi to govorim. A ti? Šu—

Opet ga je poljubila...

Ti samo šutiš...! Zašto ne govoriš...?!

Zar šuti...?! Zar je ona šutjela u doba njegova govora...?! Zar nije ona govorila..?!

Oh luđače...! Ludi ti mladiću, zar ona — nazvao si je Ružica — zar ona nije govorila?! Ona je šutjela... Nije ti rekla ime... Nazvao si je Ružica... Jest, ona je šutjela dubokom šutnjom...

Rekao si samome sebi: Ljubim je... Govoriš njoj: Ja te ljubim...!

Zar je ona šutjela...,! Zar ona nije govorila...?! Zar ti ona ne odgovara...,!

Rekao si joj: Ljubim te... Ljubio si je...

*** : Ljubim te... Ljubila te je...

*

A što još hoćeš...? Zar ti ona ne odgovara...? Ona te samo ljubi... Samo te ljubi i viče ti: Ja te ljubim... Možda ne vjeruješ?!

Da, i ona je vikala: Zar mi možda ne vjeruješ...?! Zar ti ja ne dokazujem ljubav...?! Čuj, dragi, ja ne znam tko si ti..., ja ne znam što si, ja ne znam tvoje ime, ja ne znam ništa o tebi, ali znam ono, što je najvažnije. Djelom ti se kunem, da te ja — ja koja sam se vidjela u ogledalu — ljubim... Čuj...

Ja te ljubim... Ja te ljubim...!

*

Istina je.. Ti si mu mnogo više govorila, neg li on tebi! Ti si mu mnogo više govorila, neg bi mu ikoja druga... One bi šaptale... Mladiću, one bi ti šaptale, jer bi se bojale, da tko ne bi čuo od onih, kojima imaju još namjeru možda dapače danas šaptati, a najkasnije sutra...

Ona..?! Ona ti viče..! Ona ti viče svom snagom svojom — puninom svoga ljubećeg srdca. Ljubit ću te vječno, vječno... A ti...?

Ti si bio gluh na sve ovo vikanje... Ti ne čuješ..! Da. Ne čuješ umiljati glas njenog srdca, koji ti tolikom nježnošću »viče«, da te ljubi... Bio si gluh...!!!

*

Ustao je i otišao.. Ostala je ona sama, nazvana po njem Ružica... Pružala je za njim ruke... Mahnuo je rukom...

Ostaj tu... Ostaj tu... odmah ću doći, mislila je... Nestao je, jer nije čuo... Nije bio kadar čuti njezinu toliko strašnu viku, da sam sve od časa do časa morao začepiti dapače uši...

Srdce joj je zatim reklo, da je tu hladno, da nema više toplote.

Uzalud njezin krič...

*

Ona, nazvana Ružica po njem, vikala je i onda, kad je bila izbačena iz vode na jedan otočić, gdje su je i našli.. To nije bilo nešto mrtvo. Bilo je to živo... Svaki mišić njenog tiela živio je i vikao je. Strašno je vikao: Ja te ljubim.., ja te ljubim.., a on ni sada nije čuo njezine nježne vike...

Šutjela je za života, šutí i sada uz strašnu viku:

»Ja te ljubim, ja te ljubim...!!

»Ja te ljubim, ja te ljubim...!!

Što je to zašuštilo? Jesu li to ptičice...? Ili je možda to sova..? Ura je odbila pola jedanaest... U parku gore još svjetiljke.. Na jednoj klupi, koja je bila do polovine zasjenjena, vidio sam svietlom obasjanu jednu djevojku... jednu od onih koje šapću...

Ja te ljubim, draga Ružice.. (Nije ju sad tako nazvao), ja te neizmjerno ljubim...

Da.., i ja tebe ljubim Ivice.., šaptala je...

*

Drugu večer ponovila se ista scena...

Tko je šaptao...?

Ružica (ne nazvana samo)...

Kome...?

Dragecu!

*

»Ona.., nazvana Ružica, vikala je, strašno je vikala ŠUTEĆI!!!«

Starica

Jednog liepog sunčanog dana, vraćajući se iz škole kući, naišao sam na jedan veoma dirljiv prizor. Jedan starac od kojih pedeset godina i jedna starica iste dobi, vodili su izpod ruku drugu staricu osamdesetih godina. Ono prvo dvoje bilo je još prilično pri sebi, dok je naprotiv ova treća bila posve slaba... Zgrbljena, zgurena, podupirući se na palicu zapravo je bila nošena od ovih dvaju... Sva izmorena nalegla se na njih, te su se morali na čas zaustaviti... Čuo sam njezino jaukanje, njezine uzdahe, koji su bili puni nečega, što proizlazi od straha, što strepi... Najednom je pala njezina batina — ta treća noga, kojom se je služila pogrbljena starica, jer su joj ruke bile izmorene od starosti, starosti, koja bi nam sigurno znala štošta pričati... Digli su joj batinu, stavili je zatim u njenu suhu, koščatu ruku, koja već gotovo i nije bila njena. Tanke suhe grančice pritišću veoma nesigurno nešto odeblju granu. One nemaju u sebi više snage, soka, hrane, koja bi im davala život... One se jedva savijaju u svojim zglobovima, koji su svi pocrnjeli. Lice uobće nisam mogao vidjeti zbog pogrbljenja, a osim toga joj je i rubac bio izpružen daleko izpred čela... Mora da je bilo strašno bliedo, starački navorano i suho isto tako kao i ruke...

Dugo, veoma dugo sam se ogledavao za njom, premda mi se žurilo, jer sam htio da upijem malo bolje ovu jadnu sliku u svoju dušu. Htio sam osjetiti i taj život, i tu već hladnu staračku krv, kako struji mojim žilama... I doista, osjetio sam neku hladnoću... Opazio sam, da su je i neki drugi prolaznici osjetili... Najednom sam se sav ukočio. Postalo mi je još hladnije, a zamalo opet strašno vruće... Dogodilo se to i ostalima... Svi smo zastali... Bili smo u izčekivanju nečega... Izgledalo je naime, da starica umire. Izgledalo je, kao da izpušta ono, bez čega nema života... No ipak, krenuli smo dalje... Ja sam pošao svojim putem, no neprestano mi je lebdio pred očima onaj lik starice, lik, koji mi je mnogo, veoma mnogo pričao o sebi, o svojoj mladosti, pa i o prvom djetinstvu...

Da, on mi je pričao, a ja sam hvatao sliku po sliku i to sam zabilježio u koliko sam mogao pratiti...

Bilo je to liepo dječešce, veselo, a naročito kao djevojčica je morala biti puna draži... Igrala se negdje sa svojim vršnjacima i jednog i drugog spola, i živjela je životom, kakvim već žive djeca, koja ne trebaju misliti i brinuti se, što i kako će biti. Roditelji su tu, odnosno staratelji, koji o tom vode brigu... Bila je djetinski vesela i sretna, a i suze, koje bi kadkad navrle, bile su samo sitne kapljice jutarnje rose, koje osvježuju cvietak i daju mu ljepši sjaj, pribavljaju mu veću vriednost... Pa došli su i dani, kad se je to djetinsko izgubilo u

vanjskom izgledu... Bila je to naime zrela jabuka, koja je čekala samo nekog dobrog i poštenog, da je ubere i snjom nježno postupa. U duši svojoj ona je i dalje ostala diete, i dalje je ostala djetinski liepa... Ta duševna draž zrcalila se je u njenim očima... Da nema malo ozbiljnijeg držanja i nekih forma, koje su svojstvene razvijenijoj djevojci, ona bi i dalje ostala ona mala mala bebica, jer joj je duša ostala djetinska, dobra i prosta... Voli ona svakoga, jer misli, da i nju svi vole... Ta i vole je, samo ne svi s istom svrhom... Našao se je tada jedan mladić, koji joj je dobacio crveni cvietak... Ona ga je primila zbog svoje djetinske naivnosti, zbog ljubavi... Veselila se tom cvietu isto tako, kao što mu se veselila onda, kad je bila mala, posve mala bebica... No taj cvietak je imao nešto drugo u sebi... Imao je miris mladićeve duše, te ga je ona i osjetila. Idući po tragu sladke opojnosti tog mirisa, naišla je na njega, koji ju je također želio... I našli su se... Bili su sretni. Ta zaljubljenost je vlasničtvo onoga, koji je mlad u sebi, koji hoće da bude mlad, pa makar bio već i u godinama...! Oni su bili mladi i u jednome i u drugome i bili su ono, što su htjeli... Ah! Sad mi se nešto zamutilo... Ne znam... Možda se to sretno svršilo, možda i nije... Možda nije nitko došao da pomuti njihovu sreću... Možda je naprotiv ugasio taj plamen kod jednoga od njih, te je drugi plakao, ridao, pisao pisma, zaklinjao i opominjao na zakletve dane u danima međusobnog razumievanja i

sreće... Ali, to nije ništa koristilo... Bili su mladi, pa su sada naučili nešto više, naime, da se ne smije drugome sve vjerovati, a najmanje u danima sreće... Zaboravili su jedan na drugoga... Međuvremeno je i ona, a možda je i on našao zamjenu, te su i dalje bili sretni, da se i dalje jedan drugome zaklinju, pa da se možda i kod njih opet ponovi ona scena sa zaboravom, i t. d., i t. d.... Došla je napokon ona u svoju vlastitu kuću. Osnovala je s nekim dom... Imali su i djecu... Djeca su opet živjela tako, pa da se bilo sretno, odnosno nesretno poudaju, odnosno ožene...... Stari su pomalo opazili, da su ostarili... Zamalo joj je umro muž... Ostala je jadna sama, siromašna. Želila ili neželila bila je prepuštena sama sebi. Radila je, jer je to bilo potrebno, da može živjeti... Starila je sve više i više, i napokon je nestalo snage, te je bila primljena u neku malu kućicu, gdje je provodila bijedne dane, razmišljajući o svojoj biedi, o samoj sebi, o svojima, koji ne će za nju čuti... Hrani se u »Domu Milosrđa«, te tako čeka svoj zadnji dan, svoju smrt...

Što...?!... Smrt sam rekao...?! Jest, Dobro sam rekao... To je bio onaj strah, to su bili oni uzdasi, ona strepnja! To je bilo ono hladno, to je bilo ono, što sam osjetio ja i ostali...! Ona je svoje potežkoće, svoj strah, svoje strepnje, ona je samu sebe zbog prevelikog tereta i nesviestno prenosila na nas... Bili smo dionici njene biede, njenog straha pred smrću. Svi smo živo zaželjeli, da ustraje, da

krene napried, da se bori i dalje sa životom, koji traži borbu, koji bez borbe i nije ništa, jer se onda uobće ni ne zna za njega... Ona nam je dala liep primjer, da se treba boriti, da treba uztrajati sve do zadnjega... Zatim smo je zamolili, da nam pripovieda ne riečima, ne djelima, već sama sobom, svojom pojavom, kakova je to borba, da li se dade pobiediti ono što uništava...?

Jest, govorila je, dade se pobiediti... Ne da se dade, već se m o r a...! Tjelesno će čovjek nestati sa zemlje... Neko vrieme će se čuti za njega, nije li ništa duševnog dao... No, dao li je on nešto duševno, nešto što ostaje, on živi i dalje, i živjet će još toliko dugo, dokle god vriedi ono, što je dao... Ako je životno, bit će i on među živima, dok bude života...

Upravo sam kod toga došao do vratiju kuće, u kojoj stanujem, te sam se pokušao osloboditi misli i staričinog lika, no nikako mi to nije polazilo za rukom. Osjećao sam veliku potrebu, da to stavim na papir. Čim sam to učinio, oslobodio sam se svega... Predao sam njemu, da za mene sve to ostane kao nešto, što je tek prošlo kroz moj život, kao blieda slika uspomene...

I on je posjedovao više dostojanstva od tebe!

Tko si ti...? Zar ćeš možda reći, da si čovjek...?! Mislim, da nisi tako daleko došao, da bi se usudio reći čovjeku, da si ti — pijanac — čovjek... Srami se... Ne znam zapravo, kako da te nazovem... Zar da te zovem životinjom? Ne..., ne mogu ni to... Ipak sam imao prilike vidjeti životinje... Bile su toliko mile, pametne... Bile su mi dapače milije od nekih ljudi... Pas je razumio svaku moju misao. Činio je sve, što sam ja htio... Majmun...? Vidio sam ga gdje skače... Pametan je bio... Bacio ti je košticu u glavu, ako si ga htio njome prevariti... Znaš li prijatelju, da ste si ipak u jednome slični? Samo u jednome... On ima crven nos, a i ti ga imaš... Njegov je po naravi, a tvoj od alkohola — otrova, kojeg si samome sebi priređivao... Vidiš, i tu ima on prednost... Prijatelju, ti si pijan... Tvoj mozak je omamljen. Živce si uspavao... Što si time htio...?! Zar si uživao u tome otrovu?' Liep je negdje taj užitak, je li...? Zar svaki dan piješ...? Ne...? Hvala Bogu, da je barem tako... Svaki tjedan dakle najmanje dva puta...? Uh, kako si gadan... Pogledaj se samo u ogledalo... Evo, na. Tu ti je... Kud si pošao...? Ha, ha, ha... Ti ne možeš stajati...?! Vidiš, pas, mačka, majmun, miš, štakor i ostale životinjen to mogu... Ne... Bože sačuvaj. Ja se ne smijem tebi. Ja samo govorim ono, što vidim... Čuj, tebi samo govorim, tebi pijani prijatelju, a ti slušaj ovo moje razlaganje. Pročitaj to, kad se raztriezniš, pa vjerujem, da ćeš se onda, vidjevši kakav si bio, okaniti te nepotrebne gluposti... Evo, vidiš, moram te već držati... Ali prijatelju. Ta ti si toliko težak... Znaš, jednom sam podigao uginulog psa... Bio je mnogo teži, nego li onda, kad je živio... Sad mi se čini, da imaš najmanje 500 kg... Pol tone je tvoja živa vaga... Ha, ha, ha, luđače... Evo, kako se sad težko nosiš zbog nekoliko litara... Oprosti, što sam se nasmijao. Morao sam... Bolje, da ti se ja smijem, nego li djeca na ulici... Sjećaš se sigurno, kako su te pratili i rugali ti se, a ti u dobi od kojih četrdeset godina nisi bio u stanju ni da dotakneš diete od 8 ili 10 godina... Pitao si ga: »Gdje si?... Sad ću te ja«..., a grlio si ono napola golo suho drvo kraj ceste... No da bude non plus ultra, počeo si i udarati po tom drvetu, i udarao si tako dugo, dok ti iz ruke nije potekla tvoja već gotovo posve otrovana krv. Sve si to činio misleći, da lupaš ono diete, koje je u tom času bilo sto puta pametnije od tebe... Gunđao si neke nejasne rieči, nešto, da ćeš im to već pokazati, da će sad oni tebe zapamtiti, da će zapamtiti tvoju šaku... No, dogodilo se baš suprotno... Ti si naime zapamtio svoju glupost... Drugi dan si sav u povojima ostao kod kuće... Jadna

tvoja žena i djeca...! Jesi li vidio ono zaprepašteno lice tvoje životne drugarice u času ulazka u svoju kuću, koju ti je pokazao jedan poznanik...? Jesi li vidio ono stiskanje malene nevine dječice, nastale u noćima pijanstva....! Ne..., ne. To ti niesi vidio... Znam..., bio si podpuno pijan... Ja ću ti prikazati taj čas... Hoćeš li...? Dobro... Bio si podpuno okrvavljen. Sav izprebijan... Kosa ti je bila razčupana. Sav si bio u znoju. Kupao si se u njem... Žena tvoja, čim te je vidjela, počela je plakati. A ti si tada ono, što je gorje od životinjskog, počeo izkaljivati na tom dobrom stvorenju. Krv je tekla, nevina krv... I djeci nisi dao mira. Da uobće nikada nisu došla, bilo bi bolje, jer ona su s jedne strane plod same dobrote, a s druge grieha i strasti — otrova... Ona su osuđena na propast... Ona moraju već sada trpjeti radi tvojih grieha... Čuj! Ti ih sam radi samoga sebe kažnjavaš. Grieh tvoj prelazi na njih...! Evo, sad znaš... Stoga sam rekao, kamo sreće, da ih nikad nije bilo...

Sad si se još bolje zakrvario... Tako dugo si ih tukao, dok napokon nisi pao pod peć na drva. Tada je prišla ona, koju si tukao, kojoj si nanosio samo zlo, pa te je težkom mukom posjela i oprala krv i previla rane, te te napokon stavila u krevet... Znojio si se, buncao si, ludosti si pričao, plakao si, a da nisi imao razloga za to. Sve si činio, samo ne ono, što čine ljudi — razumna živa bića... Bio si gori od životinje... Ta bio si pijan...

Polagano si opet postajao čovjek. Drugi dan su ti od svega toga ostale kao uspomena samo rane i glavobolja...

Prijatelju, čovječe, čuj me. Sad si triezan. Shvati me... Odgovori mi samo na ovo pitanje: Tko si ti? Ništa drugo od tebe ne tražim... Budi čovjek... Sad si triezan. Pogledaj se kakav si bio... Radije budi daleko od svih puteva, koji vode tamo, ako si već u tome slab, i sačuvaj svoje čovječje dostojanstvo...

Bio si samo svojim izvanjim oblikom nosa sličan majmunu...

I on je posjedovao više dostojanstva od tebe!

„Rien ne nous rend si grands q'une grande douleur"

(Alfred de Musset dans son »PELICANE«)

Da, Stanley-u, kud si ti pošao? U Afriku?! Pa što ćeš tamo?! Misliš li pronaći Livingstonea?! Vjeruješ li u to?...

Da..., da... znam... Vjerovao si... Pošao si na mučno putovanje... Došao si u Afriku... Pronašao si njega... Iztražio si veliki dio Afrike... Karte si nacrtao... A za koga? Čuj, za koga si to učinio?! Kažeš, za ljude? Aha...! Preživio si groznicu..., preživio si borbe s urođenicima... Samu smrt..., da i nju samu si preživio... Što će ljudi na to..., što će oni, za koje si sve to učinio?... Bit će ti možda zahvalni? Misliš?! Znam, da si mislio u onom času, kad si činio toliko velike stvari..., ali onda?... Jest, onda, kad si došao u London, da provjeriš karte, što si onda jadnik doživio, ha? Čuj..., što si onda doživio od tih za koje si toliko dobra bio učinio..., za koje si gotovo na svakom koraku gledao smrti u oči?... Ha, ha, ha... Uništit su te htjeli...! To ti je bila nagrada...!!! Ona, za koju bi i svoj život dao, pošla je za tvoga odsuća za drugoga, samo da i nesviestno bude tvoja bol veća..., samo da ti budeš veći!... Bila je uz tebe u časovima londonskog »nagrađivanja«..., »nagrađivanja«, kakovog mogu samo ljudi prirediti svome dobročinitelju..., no ti samo možeš znati, kako ti je bilo, kad si vidio nju u naručaju drugoga... Od tamnice te je spasilo samo pismo onoga, koga si pronašao... Da se to i nije dogodilo, ti bi ipak bio velik u našim očima, samo što ne bi mogao ostalo učiniti, što si učinio iza toga događaja, jer bi takove vrste bila nagrada Londona... Ta velika bol zbog učinjene nepravde te je učinila tako velikim..., gotovo većim od samih tvojih djela... Ti si iza toga pošao, raditi za one iste, koji su te tako liepo nagradili... Ti si pošao da ponovno umireš za njih..., jer si ti bio Stanley..., a oni londončani... jer ti si bio ČOVJEK..., a oni NITKO...

»Rien ne nous rend si grands qu' une grande douleur«, rekao je francuzki pjesnik Alfred de Musset u svojoj pjesmi »LE PELICAN«... Ništa nas ne čini tako velikim, kao neka velika bol..., ništa nas ne čini tako velikima, kao neka velika patnja..., govorio sam i ja idući kući... Krist ne bi bio Krist, da nije umro na križu..., da do kraja nije izpio kalež krvi, koji mu je Otac namienio...! Krist ne bi bio što jest, da nije bio razapet od svjetskog đavla... Ta neizmjerna bol, bio je sladki osjećaj pobjede nad đavlom..., osjećaj spašavanja svieta...

Kako je samo to uzvišeno: Umrieti za one, koji su te ubili... Malo čudno zvuče te rieči, ali jest tako... Neizmjerna je bol bila negdje tada u Kristovu Srdcu..., u njegovom presvetom Srdcu, punom same ljubavi, no ne zbog svojih

patnja, već zbog zloće svieta... »Rien ne nous rend si grands, qu'une grande douleur« rekao je Alfred de Musset, a ja bih rekao, mislio sam tada u sebi, da nas i velika sreća može učiniti velikima... Istina, to se već manje puta dogada... Ne govori li tako englezki kemičar William Ramssey? Jest!... On kaže za sebe, da je najsretniji čovjek na svietu... »Sve štogod započnem, sretno se svrši i neprestano mi pribavlja lovorike... A zašto, pitat će netko?... Zašto?! Zato, što sam imao majku, kakova može biti samo moja majka i zato, što sam imao za pomoćnika u svom radu svoju vlastitu ženu.« I doista, mislio sam, taj je čovjek velik... Pronašao je sve plemenite dosad poznate plinove i još štošta... Ona, sreća, ona velika sreća je bila ona koja mu je pokazivala put do veličine... Ona mu je također mogla dati mnogo velike volje, mnogo snage, da je pridonio jedan veliki obol fizičkoj kemiji...

Velika bol u srdcu čovječjem, ona bol, koja para grudi i ona velika sreća, po kojoj se čovjek osjeća kao u raju, to je ono po čem postajemo veliki... Te dvie krajnosti su one, koje nas čine velikima...

Kad je čovjek sretan, on osjeća potrebu, da i drugi znadu za njegovu sreću, te je on nastoji iznieti nekako na vidjelo, a opet, kad je čovjek nesretan, ta nesreća ga tjera da se izpoviedi bilo čovjeku ili papiru, pa preko njega čovjeku, te ocrtava svoje sretne dane, pa odmah zatim nesretne, koji su nastali gubitkom sreće. No, ipak oni posljednji, naime nesretni, imaju jednu

veliku prednost. Dok sretni opisuju, odnosno mogu nam ocrtati na koji drugi način samo sreću..., dotle nam oni drugi mogu dati i sreću, pa zatim proživljeni put do nesreće, i napokon samu nesreću...

Ti su većinom dobri... To su oni, koji smatraju srećom ono, što uistinu i jest sreća..., to su Stanley-i..., to su mnogi pjesnici, to su oni, koji su u bit shvatili život... Baš zato, što su ga shvatili, zato su i zapuštavani od ljudi... Ta ljudi ga nisu shvatili, pa ne shvaćaju niti njih... Takav je sviet... On traži zabave..., užitke..., ali ne one prave, već kadkad i đavolske... Radi svoga užitka on će takove osuditi..., on će ih mučiti... on će im crniti dane ovoga života..., on će ih i najposlie ubiti...!

No, sviete..., a što si time učinio...?! Znaj, da si ih učinio samo većima... Sam ćeš to za kratko vrieme priznati... Reći ćeš: »On živi«!... A ti?! Nestat ćeš isto tako, kao što si se i pojavio...

Mnogo je za njih učinio, sebe je njima davao, iako su mu svaki njegov dar bacali na smetište... Taj sviet priznaje svoju krivicu... Reći će iza njegove smrti: »On živi« i time će potvrditi ove naše rieči: »Ništa nas ne čini tako velikima, kao neka velika bol...«

O vi ljudi, vi pisci, vi učenjaci, koji i koliki od vas ste prije smrti objeručke dočekani od svieta...?! Koji ste vi...?! Ne čujem ništa... Šutnja... Gotovo vas i nema takovih... Da, da. Zato, što ste htjeli sve dati, zato ste

odbacivani, zato ste obijali tuđe pragove, zato ste stanovali u podkrovljima, u hladnim prostorijama, zato ste umirali negdje po zakutcima, zato ste bacani na smetišta... Znadete li, da baš zato, što ste im sve davali, što ste im sve htjeli dati, da je zato sviet tako s vama postupao... Iza smrti, a naročito danas, vas se slavi... Da, ništa vas nije moglo učiniti većima do tih patnja, do neizmjernih pa i životnih žrtava za one, koji su vas mrzili, jer ste ih vi suviše voljeli, jer ste same sebe u slovima, u notama, ili u sličnom nečem htjeli njima dati za bolje razumievanje i spoznavanje života... Mnogo puta ste sigurno u tim patnjama zbog njih i proklinjali čas kad ste se rodili... Mnogo puta ste bili sretni, ako vam je tiskar natiskao vašu stvar, bacivši vam nekoliko novčića, premda je ona bila Život! Kažem, ponavljam: premda je bila ta vaša stvar Život...! A vi, što ste vi na to...? Kupili ste za tih nekoliko novčića papira, da možete opet ponoviti istu stvar, da možete svietu, koji vas mrzi, jer ga vi volite, jer mu vi hoćete samo pravo dobro, da tom svietu možete i dalje davati Život... On vas je odbacio i ubio, da, napokon ubio! Kasnije vas je negdje slavio. Iza vas su došli drugi, isti kao i vi. S njima se je isto našalio... Ubio ih je! Ždere taj Moloh... Uviek je priznao svoju krivicu... Rekao je: »on živi«...

Jest, imao je pravo... Vi živite...! Ja to također osjećam, no ja sam iste sudbine u mnogočem. Ali, nedam se, jer ovo je moj put... Bio

je dosad dosta težak, ali neka... On je ipak moj...

»Rien ne nous rend si grands qu' une grande douleur«, rekao je Alfred de Musset pjesnik patnje, pjesnik sviju onih koji trpe, jer je i sam bio od onih...

Sadržaj

	str.
Moji koraci	5
Svome mlađem bratiću	6
Pjesnikova izpovied	9
Dalje, napried, sve do onog klizkog mjesta	11
Ona i on	18
Ono	21
Živote, zar te tako slabo poznaju?!	26
O, kako si bila krasna iluzijo...!	32
Sanja o sanji	41
Zar je ona šutjela!?	50
Starica	55
I on je posjedovao više dostojanstva od tebe	60
»Rien ne nous rend si grands qu' une grande douleur«	64

Izpravak: str. 28, redak 7: Rien ne nous rend si grands, qu'une grande douleur....!

